

LÄNSSTYRELSEN KALMAR LÄN INFORMERAR

Naturminnen i Kalmar län

Inventering 2001

Inventering naturminnen

Meddelande 2001:20

ISSN 0348-8748

ISRN LSTY-H-M-2001/20--SE

Utgiven av: Länsstyrelsen i Kalmar län

Ansvarig enhet: Miljöenheten

Författare: Pierre Stjernfeldt

Omslagsbild: Kvilleken i Rumskulla

Foto: Pierre Stjernfeldt, 2001

Kartor: Från allmänt kartmaterial. Copyright Lantmäteriet

Tryckt hos: Länsstyrelsens tryckeri

Upplaga: 50 st

Naturminnen i Kalmars län

Inventering år 2001

Utförd av

Pierre Stjernfeldt

Länsstyrelsen i Kalmar
Miljöenheten
39186 Kalmar

Telefon: 0480-82000
E-post: lanstyrelsen@h.lst.se

Innehållsförteckning

	Sida
Inledning	1
Metodik	2
Resultat	3
Generella riktlinjer	4
Objektsbeskrivningar	5
Västervik	6
Vimmerby	12
Hultsfred	18
Oskarshamn	38
Högsby	53
Mönsterås	71
Nybro	103
Kalmar	119
Emmaboda	244
Torsås	264
Borgholm	280
Mörbylånga	314

Inledning

Områdesskydd enligt miljöbalken

Naturminnen som detta arbete handlar om är ett av tio former av områdesskydd för att bevara vår miljö och natur enligt miljöbalken. Dessa former är: nationalpark, naturreservat, kulturresevat, naturminne, biotopssyddsområde, djur- och växtskyddsområde, strandskyddsområde, miljöskyddsområde, vattenskyddsområde och särskilt skydds- eller bevarandeområde.

Naturminneslagen

Naturminnen behandlas i miljöbalkens 7 kapitel 10§. Där står följande:

” Ett särpräglad naturföremål får av länssyrelsen eller kommunen förklaras som naturminne, om det behöver skyddas eller vårdas särskilt. Förklaringen får omfatta även det område på marken som krävs för att bevara naturföremålet och ge det behövt utrymme. Vad som i 5 – 8 §§ föreskrivs om naturreservat skall gälla även för naturminnen.”.

Naturminnen i Kalmar län

Möjligheten att på laglig väg skydda naturminnen har funnits sedan den första naturvårdslagen kom 1909.

Det första naturminnet i Kalmar län tillkom den 11 april 1912 och innefattade ”rödspov, svarttärna, småtärna, dvärgmåsar samt deras ungar och ägg” i hela Öland (gammalt riksregisternummer 1). Arter skyddas numera av andra fridlysningslagar och detta naturminne är numera upphävt.

Första naturminnet med enskilda träd som är den idag vanligast förekommande naturminnestypen tillkom 18 juli 1918 och innefattade 12 ekar i Halltorps egendom i Borgholms kommun (gammalt riksregisternummer 4). Detta naturminne upphävdes 10 februari 1965 och ingår numera i naturreservatet ”Halltorps hage”.

De äldsta ej upphävda naturminnena tillkom 6 februari 1919 och finns i Mönsterås kommun och innefattade från början 5 ekar (gammalt riksregisternummer 8, numera naturminnesnummer 0804001) och 4 bokar (gammalt riksregisternummer 9, numera naturminnesnummer 0804002).

Det yngsta naturminnet tillkom 31 januari 1978 och är en tall som står i Torsås kommun (naturminnesnummer 0804216).

Så gott som alla naturminnen tillkom innan 1970. Efter detta årtal har endast fyra naturminnen tillkommit. Numera inrättas man hellre naturreservat än fridlyser enskilda objekt.

Metodik

Varje naturminne har studerats för sig och en bedömning av det allmänna tillståndet har gjorts, såsom grad av igenväxning och förslitning. Alla naturminnesobjekt har dessutom fotograferats.

Alla naturminnesträd har studerats enskilt och omkretsen har mätts. De uppgifter som har varit intressanta för oss har införts i en tabell. Dessa uppgifter har varit:

- ❖ **träslag,**
- ❖ **omkrets,**
- ❖ **om trädet varit hamlat,**
- ❖ **håligheter,**
- ❖ **kronans slutenhet,**
- ❖ **stammens slutenhet**
- ❖ **trädens vitalitet**
- ❖ **befintlig skötsel.**

Dessa uppgifter har dessutom förts in i denna rapport.

Uppgifter om arter som lavar, insekter m.m., som lever på och i träden har ej tagits med i denna rapport.

Naturminnesnumren ligger i tidsmässig ordning. I denna katalog har därför naturminnena försetts med ett löpnummer som är geografiskt ordnat för att de skall bli lättare att märka ut på kartan. Löpnumret har försetts med två bokstäver i början för att märka ut kommunen och därefter två siffror (T. ex KA23).

VÄ = Västervik
VI = Vimmerby
HU = Hultsfred
OS = Oskarshamn
HÖ = Högsby
MN = Mönsterås
NY = Nybro
KA = Kalmar
EM = Emmaboda
TO = Torsås
BO = Borgholm
MR = Mörbylånga

Numreringen är geografiskt ordnad och går från norr till söder i första hand och från väster till öster i andra hand. Om två naturminnen ligger mycket nära varandra så kan de ha fått samma löpnummer men skiljs åt med märkningen a, b, c osv (t. ex. MN07a och MN07b).

Värnanäs gods i Kalmar kommun har på ett relativt litet geografiskt område samlats 46 naturminnen. Dessa har fått ett gemensamt löpnummer (KA22) och skiljs åt genom sina respektive naturminnesnummer. Naturminnesnumren står annars inom parentes efter löpnumren. Sifferdelen av löpnumren har satts ut på respektive kommuns karta.

Resultat

I Kalmar län finns 216 naturminnen. Den stora merparten av dessa består av ett eller flera träd. Även områden har fridlysts, såsom en del trädbestånd, lövängar och geologiska formationer.

Fördelningen av naturminnen mellan länets 12 kommuner är:

Kommun Antal

Västervik	7
Vimmerby	4
Hultsfred	13
Oskarshamn	14
Högsby	12
Mönsterås	18
Nybro	14
Kalmar	70
Emmaboda	11
Torsås	15
Borgholm	23
Mörbylånga	15

Länets 216 naturminnen består av:

200 Består av ett eller flera enskilda träd.
5 flyttblock.
1 hög med stora stenblock "Dackes grotta"
1 formation med mindre stenblock "Antamåla rör"
3 idegransbestånd
2 ormgransbestånd
1 "ås med ekar"
2 lövängar
1 område med smörbollor

Naturminnena med ett eller flera enskilda träd bestod av sammanlagt 938 träd. Det dominerande trädslaget var ek. De 938 träden består av:

758 ekar
78 bokträd av vilka två var rödbokar
42 tallar
19 lindar
12 almar av vilka tio var rödalmar (lundalmar).
6 granar
5 vårtbjörkar
5 lönnar
5 oxlar
5 enar
2 askar
1 idegran

Av dessa träd bedömdes 47% som till mer än 80% friska eller helt friska. 78 % av träden var friska till mer än 50%. 9% av träden var helt döda.

Det till omfånget största trädet var den så kallade "Kvilleken" i Vimmerby kommun som mätte 1341 cm i brösthöjd. Denna anses för övrigt också som Sveriges äldsta träd.. Därefter kom en ek utanför Stuvén i Kalmar kommun som mätte 956 cm i brösthöjd och en ek i Nybro kommun som mätte 828 cm.

28 träd var över 6 m i omkrets. 27 av dessa var ekar. Det träd som inte var ek var den så kallade "Drottninglinden" i Högsby Kommun som mätte 702 cm. Denna var dock hamlad på ett sätt som gjorde det svårt att göra en ordentlig mätning. Den genomsnittliga omkretsen bland ekarna var 401 cm.

Bland övriga icke-ekar kan nämnas en oxel i Borgholms kommun som mätte 578 cm och "Kärleksboken" i samma kommun som hade en omkrets på 575 cm.

Generella riktlinjer

I de fall då ett träd har dött och fallit omkull upphävdes förr fridlysningen. Numera rekommenderas att man, om möjligt, låter träden stå eller ligga kvar till förmån för insekter, lavar, fåglar och andra arter som är beroende av död ved, torrakor och lågor. Om de har hamnat olämpligt kan de flyttas ett stycke bort och lämnas för förmultning. I monotona miljöer som granplanteringar och åkrar kan död ved fungera som en refugie, d.v.s. en restbiotop där arter kan leva kvar när deras livsmiljö krymper. Även levande träd i avvikande miljöer kan fungera på detta sätt (till exempel en ek i en granplantering).

Tallar och granar blåser lätt omkull om den omgivande skogen avverkas. En skyddszon av stora träd bör därför lämnas runt dessa naturminnen.

Ädellövträd och då i synnerhet ekar mår inte bra av att beskuggas och stå trångt. Ekens naturliga växtsätt är att stå öppet med fullt ljusinsläpp. Om trädet beskuggas kan det lätt tyna av och dö. Detta gäller såväl krona som stam. På detta sätt skyddas också den flora och fauna som är speciellt anpassad till eken.

Därför bör området runt träden regelbundet röjas. Träden bör även röjas fram för att framträda i landskapsbilden.

Områden som har skräpats ner bör städas upp. Nerfallna grenar kan däremot få ligga kvar.